

COVID-19 DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN DİJİTAL ORTAMDA GÜÇLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN TESPİT VE ÖNERİLER

ÖZLEM AKIN

SÜLEYMAN GÖK

NİSAN 2020

COVID-19 DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN DİJİTAL ORTAMDA GÜÇLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN

TESPİT VE ÖNERİLER

Özlem Akın¹, Süleyman Gök²

1. Dijital Ortamın Değerlendirilmesi

Dijital teknoloji; uzun zamandan bu yana çocukların yaşamlarının merkezine yerleşerek, sosyal etkileşimlerini, arkadaş gruplarını, hobilerini etkileyen araçlar olmuşlardır. Çocuklar teknolojiyi ihtiyaçları dahilinde kullandıkça ve teknoloji ile büyüdükçe dijitalleşmenin hayat deneyimlerini şekillendirme kapasitesinin de arttığı gözlenmektedir. Dijital yaşam, çocuklara öğrenme ortamı sunduğu gibi aynı zamanda iletişim becerileri ve yeteneklerinin de geliştirmesine olanak sağlayabilmektedir. UNICEF'in 2017 yılında gerçekleştirdiği "Dünya Çocuklarının Durumu" araştırma raporuna göre 18 yaşından küçük çocuklar ve ergenler; tüm dünyadaki internet kullanıcılarının üçte birini oluşturmaktadır.

Dijitalleşmenin içinde olan çocuklar; Covid-19 sürecinde neredeyse tüm ihtiyaçlarını dijital becerileri ile sağlıyor ve sağladıkları erişim ile eğitim, arkadaşlıkları sürdürme, online programlar sayesinde sanal sınıf ortamında derse katılım fırsatı ile hobi ve sportif aktivitelerinden günlük sohbetlerine kadar her şeyi sanal platformdan sürdürmektedirler.

Bu dönemde zorunlu olarak sanal ortamlardan yaşamını devam ettiren çocukların dijitalleşme süreçlerini altı farklı başlıkta inceleyebiliriz:

Dijital Eğitim

Dijital Yaygınlaştırma

Dijital Ayrım

Çevrimiçi Risk

Dijital Tutum

Dijital Politika

Bu bilgi notu, çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile aktivistler başta olmak üzere kamu, özel, medya ve akademi paydaşlarının yeni dönemde çocuk politikalarının şekillendirmelerine ve post corona döneminde dijital alanda çocukluk ve çocuk hakları çalışmalarına anlamlı bir katkı sunmak amacıyla İzmir Çocuk Çalışmaları Ağı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bilgi notu masa başı ve literatür araştırmaları ile desteklenmiş, mevcut durumun çocuklar üzerindeki etkilerinin kapsamlı analizinin yapılması gerekli görülmektedir.

---

¹ İzmir Çocuk Çalışmaları Ağı Genel Koordinatörü

² İzmir Çocuk Çalışmaları Ağı Genel Koordinatör Yardımcısı

1.1.Dijital Eğitim

Covid-19 süreci başladıktan sonra eğitim kurumlarının işleyişinin devam edebilmesi adına online eğitim süreci başlatılmıştır. Sürecin işleyişi devlet okullarında Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı sisteme göre tüm ülkede standart üzerinden devam etmektedir. Özel kurumlar kendi standartlarını oluşturmuşlardır. Her iki sistemde de otoriteler ve öğretmenler hızlı bir şekilde oluşum aşamasına girerek çocukları sanal sınıflardan bir araya getirmeye çalışmıştır. Eğitim ise sanal sınıflar üzerinden devam etmektedir. Sürecin aciliyeti sebebi ile ne öğretmenler ne de çocukların bu sistemi deneme ve geliştirme fırsatı olmamıştır. İşleyiş ve geri bildirimlere göre dengeyi bozmayacak değişiklikler yapılsa da eğitim sonrası öğrenme sürecinin verimliliğine dair bir netlik henüz tartışılmamaktadır. Öğrenme sürecinin hızlandırılması için bu teknolojilerin öğretmenlere yönelik eğitimler ve sağlam bir pedagojiyle desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların bilgili, katılımcı ve dijital dünyada güvende olmalarını sağlamak için dijital okuryazarlık dersi verilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

1.2.Dijital Yaygınlaşma

Dijital eğitim sürecine geçilen günlerde öncelikle dijital yaygınlaşmanın ülke çapında %100 olduğundan emin olmakta fayda vardır. Erişimi yaygınlaştıramadığımız takdirde, dijital teknoloji; çocukların potansiyellerini gerçekleştirmelerine engel olan yeni ayrımlara da yol açabilir. Tüm çocukların kaliteli internet içeriklerinden faydalanabilmesi için çocuklara uygun maliyetli internet erişimi sağlanmalıdır.

1.3.Dijital Ayrım

Çocukların dijital yaygınlaştırma sorunu çerçevesinde devam eden diğer sorunda dijital ayrım olabilmektedir. Online eğitim süreci çoklu sanal toplantı platformlarında yapılırken çocuğun bu platforma hangi cihazla bağlandığı önemlidir. Bilgisayar ortamında bağlanan bir çocukla telefon uygulaması üzerinden bağlanan çocuğun eğitim içeriğine ulaşma kalitesinin farklılaştığı gözlenmektedir. Aynı zamanda evden aynı anda aynı programa bağlanacak birçok çocuk olması da dijital ayrım problemine sebep olurken eğitim verimliliğini düşürebilecektir.

1.4.Çevrimiçi Risk

Her çocuk, dijital dünyanın sunduğu olanaklardan faydalanabilmeli ve kendilerini bekleyen çevrimiçi risklerden korunmalıdır. Hiçbir çocuk çevrimiçi riskler karşısında tam güvende değildir. Zorbalar, cinsel suç işleyenler, insan tacirleri ve çocuklara zarar verecek kişiler en güç durumdaki çocuklara ulaşma açısından bugünkü kolaylığı başka hiçbir dönemde yakalayamayacağı bilinmektedir.

Çocukların ekran karşısında geçirdiği sürecin güvenliği ailenin sorumluluğundadır. Online derslerde farklı kullanıcıların derse bağlanıp bağlanmadığı, kayıt alınıp alınmadığı mutlaka kontrol edilmelidir. Uygulama yöneticisi sanal sınıf güvenliğini ve çocukların çevrimiçi kimliklerini mutlaka korumalıdır.

Kurum otoriteleri ise bununla ilgili katılımcı ailelerden mutlaka taahhüt almalıdır. Çocukların özel alanlarının deşifre olmaması için mutlaka çocuğa evin bir köşesinde sanal sınıf ortamı oluşturulmalı ve ortam çocuğun özellikleri ile ilgili fikir ve bilgi verir nitelikte olmamalıdır. Çocuklar; çevrimiçi tüm risklerden istismar, sömürü, çocuk ticareti, siber zorbalık ve uygunsuz materyallere maruz kalmak da dâhil olmak üzere korunmalıdır.

1.5.Dijital Tutum

Dijitalleşmenin bir sorun mu, yoksa gereklilik mi? olacağını genellikle ailenin dijital tutumu belirlemektedir. Anne babanın çevrimiçi araçları kullanma zamanı, kullanma biçimi, çocuğun da çevrimiçi kullanıcı özelliklerini belirleme de etkin olabilmektedir. Dijital ortamı güvenli kullanmayan, araştırma aracı olarak görmeyen ve sadece eğlence platformlarında zaman geçiren bir aile tutumu içerisinde çocuğun doğru dijital kimliğe ulaşması mümkün olmayacaktır.

1.6. Dijital Politika

Dijital dünyaya erişimi olanlar ve olmayanlar arasında yeni bir ayırım ortaya çıkmaktadır. Başta dezavantajlı çocuklar olmak üzere tüm çocuklara hayatta eşit şans sağlamak için kullanılan teknoloji birçok çocuğun erişimi için uygun değildir. Dijital fırsatları, dijital çağdaki çocuklar için gerçek anlamda faydalara dönüştürmek amacıyla (özellikle de öğrenme, katılım ve sosyal içerme olanaklarını arttırmak için) çocukların dijital deneyimlerinin bağlamını anlamak, onlara yeterli ölçüde rehberlik ve destek sağlamak büyük bir önem taşır. Özellikle de hareket hâlindeki çocuklar, dışlanan çocuklar ve engeli olan çocuklar için bu, kritik bir öneme sahiptir. Şu an, internet erişimi bulunmayan çocuklar; eğitici kaynaklara ve küresel bilgilere erişme fırsatından mahrum kalmaktadır. Dijital beceriler geliştirme, arkadaşlıklar kurma ve kendilerini ifade etme olanaklarına da erişememektedirler. Dijital çağda çocukların yararını gözeten bu öneriler; bu alanda daha etkili politikalar ve daha sağlıklı ticari uygulamalar geliştirilmesine rehberlik etmeyi amaçlamalıdır.

2.Tespit ve Öneriler

Dijital süreç çocuk hakları açısından değerlendirildiğinde aşağıda belirtilen tespit ve önerilerin dijital alanda çocuk haklarının güçlendirilmesine yapısal bir katkı sunması beklenmektedir.

-Dijital alanda çocuğun; bilgiye erişim, ifade, eğitim ve katılım hakkından aktif olarak yararlandığını görebiliyoruz. Çocuğun korunması ile ilgili ise ailenin önlemi ile beraber 'Çocuk Hakları Sözleşmesi' maddeleri üzerinden dijital yaşam ve çocuğun dijital yaşam üzerinden süreç ile ilgili acil dijital politikaya ihtiyaç duyulmaktadır.

-Çocuğun bilgiye ve dijital araçlara erişimi ayırım gözetilmeden yapılmalı, güvenliği, eğitimi dijital politika ile korunur hale gelebilmelidir. Dijital dünyada çocuklara koruma ve fayda sağlamaya yönelik etik standartlar ve uygulamalar geliştirmeleri için özel sektörün ve sivil toplumun gücünden yararlanılmalıdır. Çocuklar, dijital politikaların merkezine yerleştirilmelidir.

-Dijital araçların yoğun olarak kullanıldığı 21.yüzyılda çocuk haklarının da içeriğinin ve yaklaşımının mevcut duruma göre yeniden revize edilmesi gerekmektedir. Özellikle dijital hakların temel bir insan hakkı olarak tanımlanması gerekliliği üzerine tartışmalar sürerken çocukların da dijital haklara erişimleri güçlendirilmeli; ilke ve göstergeler belirlenmelidir. Bunun için çocukların da içerisinde olduğu danışma toplantıları ile çocukların dijital çağdaki haklarına dair düşünceleri alınarak ulusal çocuk politikasına katkıda bulunulması için elverişli ortam yaratılmalıdır.

-Çocuklar ile birlikte dijital ortam; bilgi, eğitim, katılım ve örgütlenme hakları bağlamında geliştirilmeli, çocuklara dijital araçlar sayesinde yeni beceriler edinmelerini, topluluklarına anlamlı katkı sunabilecekleri uygun ortamlar yaratılmalıdır.

-Çocukların dijital araçları etkin ve etkili bir şekilde kullanmalarını kolaylaştırmak amacıyla dijital medya ve sosyal okuryazarlık konularında becerilerini geliştirecek çalışmalar yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve kamu bu alana özgü strateji ve eylem planları geliştirmelidir.

-Dijital ortam ile ilgili riskler ve fırsatların çocuk merkezli tanımlarının yapılması gerekmektedir.

-Dijital medya ve bilgi iletişim teknolojileri (BİT) hem değişimin özneleri ve yaratıcıları hem de toplum, sağlık, refah, eğitim, güvenlik, kapsama ve yurttaş katılımı gibi alanlardaki yenilikçi yaklaşımların alıcıları olarak çocukların önünü açarak çocuk haklarını geliştirmekte ve güçlendirmektedir.

-Karar vericiler ve sivil toplum aktörleri, dijital araçların ve ortamın çocuk haklarını destekleyecek biçimde nasıl kullanılacağı konusunda çocuklarla sürekli diyalog içinde olmalıdırlar.

-Covid-19 süreci döneminde dijital araçlar aracılığı ile çocuklar için ya da çocuklar ile birlikte gerçekleştirilen uygulamaların izlenmesi ve analizinin yapılması post corona sonrası oluşturulacak eğitim politikası için önem taşıyacaktır.

-Ulusal düzeyde dijital eşitsizliklerin önüne geçilmesi için önlemler alınmalı; açık ve sağlıklı bir çocuk politikası için hiçbir çocuğun geride bırakılmaması amacıyla yapısal reformlar uygulanmalıdır.

-Çocukların, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile korunan bilgi ve iletişim haklarına erişebildikleri, bu haklarını yetenekleri ile tek başlarına kullanabildikleri araçlar geliştirilmelidir.

Bizi Takipte Kalınız.

www.izmircocukcalismalari.org

cocukiziagi@gmail.com